

İYİLİĞİN KIYMETİ*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!

Cumanız mübarek olsun... Cenâb-ı Hak nice mübarek günlere, gecelere erdirsin... O günlerin, gecelerin mübarekliğinden, feyzinden, bereketinden istifade edip, rızasını kazanmayı nasib eylesin... Cennetiyle, cemaliyle cümlemizi müşerref eylesin...

a. İyiliği Hor Görmemek

Peygamber SAS Efendimiz buyuruyorlar ki:¹

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun

¹ İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Samt*, c.I, s.119, no:166; Ebû Cürey Süleym ibn-i Câbir el-Hüceymî RA'dan.

Lafız farkıyla: Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.V, s.63, no:20652; Buhârî,

Edebü'l-Müfred, c.I, s.403, no:1182; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.II, s.279, no:521; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VII, s.62, no:6383; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.167, no:1208; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.VI, s.315; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VI, s.252, no:8050; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.V, s.486, no:9691; İbnü'l-Ca'd, *Müsned*, c.I, s.454, no:3100; Tahâvî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.VII, s.397, no:2854; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.II, s.196, no:1489; Ebü's-Şeyh, *Emsâlü'l-Hadîs*, c.I, s.87; Şeybânî, *el-Âhâd ve'l-Mesânî*, c.II, s.363, no:1181; İbn-i Abdi'l-Ber, *el-İstîâb*, c.I, s.67; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, c.XIX, s.270, no:3758; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.IV, s.199; Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s.360, no:1017; Ebû Cürey Süleym ibn-i Câbir el-Hüceymî RA'dan.

Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.III, s.220, no:3376; Ebû Zer RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VI, s.685, no:16445; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.43, no:83; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XVI, s.63, no:16217.

لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا وَلَوْ أَنْ تَصُبَّ مِنْهُ
دَلْوِكَ فِي إِنَاءِ الْمُسْتَسْقَى وَأَنْ تَلْقَى أَخَاكَ بِبِشْرٍ
حَسَنٍ فَإِذَا أَدْبَرَ فَلَا تَغْتَابَهُ

(ابن أبي الدنيا عن سليم بن جابر)

RE. 469/4 (*Lâ tahkıranne mine'l-ma'rûfi şey'en, velev en tesubbe min delvike fî inâi'l-müsteski, ve en telkà ehàke bi-bişrin hasen, feizâ edbera felâ tağtâbehû.*) Sadaka rasûlla'llàh, fi mâ kàl, ev kemâ kàl.

Bu hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz, mü'min kardeşe yapılan iyiliğin, güzel bir şey olduğunu tavsiye ediyor. Ve küçük bile olsa, bunun az görülmemesini beyan buyuruyor. Şöyle:

(*La tahkıranne mine'l-ma'rufi şey'en*) “Sakın ha, asla ve kesinlikle, kesin olarak ma'ruftan, ma'ruf cinsinden hiç bir şeyi hakir görmeyesin! Sakın ha hor ve hakir görme!..”

Ma'ruf ne demek? *El-emru bi'l-ma'ruf, ve'n-nehyi ani'l-münker*. Münkerin karşıtı olan bir kelime Arapça'da. Türkçe'de ma'ruf, bilinen mânâsına geliyor. Arapça'da o mânâdan daha ayrı bir kullanımı var bu tabirlerde, yâni örfe uygun mânâsına... Aklın ve dinin, mantığın ve vicdanın hoş gördüğü şeye *ma'ruf* derler. Örfe, geleneğe, töreye, İslâmî, umumî, umumun hiss-i selimine, zevk-i selimine uygun şey mânâsına kullanılıyor.

Mü'minin ma'rufu, ma'ruf sıfatına sahip olan her şeyi, her cins hareketi, davranışı, hem işlemesi, yapması lâzım; hem de teşvik ettirmesi, yaptırmaya gayretli olması lâzım, emretmesi lâzım! Emr-i ma'ruf o mânâyâ geliyor.

“Ve ma'ruf babından, ma'ruf çatısı altına girebilecek, ma'ruf cinsinden olan hiç bir şeyi hor ve hakir görme sakın ha!” Küçük bir şey, önemsiz bir şey... Birisine bir şey yaptığımız zaman, birisi bize teşekkür edince, diyoruz ki: “Bir şey değil...” Yâni önemsemiyoruz, yâni teşekkürle değmez mânâsına “Bir şey değil!” diyoruz. Peygamber Efendimiz, “İyiliğin hiç bir çeşidini, küçüğünü, büyüğünü, azını, çoğunu hor hakir görme, önemsiz sayma!” buyuruyor. Misal veriyor:

(Velew en tesubbe min delvike fî inâi'l-müsteskî) “Su isteyen kimseye, senin kendi kovandan suyu ona boşaltıvermeni bile basit bir şey görme; çünkü iyiliktir.” Çünkü belli olmaz, belki bir iyiliğinden dolayı cennete girersin. Yâni, hiç bir iyilik yapmayıp yapmayıp da, tek bir iyilik yapmak değil de; bir iyilik senin cennete girmene yardımcı olur, sebep olabilir.

Hani atalarımız da söylemişler ya:

“—Bir mih bir nal kurtarır, bir nal bir at kurtarır, bir at bir yiğit kurtarır, bir yiğit bir vatan kurtarır.”

Mıh, nalın çivisi... Yâni, küçükten büyüğe doğru sıralayarak, küçük şeylerin birike birike önemli hale gelebileceğini, onun için küçümsenmemesi gerektiğini anlatmışlar.

“—*Damlaya damlaya göl olur.*” demişler.

Damla azdır ama göl çoktur. Ama göller nasıl oluşuyor? Damlalar, yağmurlar, seller çukur yerlere toplanıyor, göl oluşuyor. Yoksa, yağmadığı zaman, göller kuruyor.

“—Ma’ruftan hiç bir şeyi, yâni aklın ve şeriatın uygun gördüğü, örfe uygun güzel bir davranışı, fiili, işlemi, eylemi hor hakir görme; önemsiz, küçük görme, dudak bükme, yan bakma!.. Kendi kovandaki suyu kardeşinin kovasına, senden su isteyen kimseye boşaltıvermek kadar hafif, küçük bir şey bile olsa...”

Müsteskî, *sakî* kökünden geliyor. Sakî, sulamak demek. Sulayana da *sakkà* derler. Biz *saka* diyoruz, yâni *kaf* harfini şeddeli okumuyoruz.

İstif’al babına gelince de, sulanmayı istemek, kendisine su verilmesini istemek mânâsına geliyor. Kelime o kalıba döküldüğü zaman bu mânâyâ gelir. Meselâ: *Gafera*, günahları bağışlamak, örtmek; *istiğfar*, bağışlanmayı istemek... *Şifâ’*, hastalıktan berî olmak; *isteşfâ*, hastalıktan iyi olmayı istemek; *müsteşfâ*, hastane mânâsına kullanılıyor Arapça’da.

Bunun gibi, *müsteskî* de senden su isteyen kimse. “Su isteyenin kabına senin kovandan su boşaltman bile olsa, bu kadar küçük bir şey bile olsa, iyilikten herhangi bir şeyi hor hakir görme,

az görme! Belki ondan çok büyük kazançlara çıkarsın, ulaşırsın.”

Bir başka misal, şu bile olsa bunu da hor hakir görme tarzında: (*Ve en telkà ehàke bi-bişrin hasen*) “Kardeşini güzel bir güleç yüzlülikle karşılamam bile...”

Bişr, yüzün güzelliği demek. Çehrenin böyle beşâşetli olması, tebessümlü olması demek. *Bişr-i hasen* de, güzel bir tebessümle karşılamak... “Kardeşini güzel bir tebessümle karşılamak bile olsa, bu da ma’ruf; bu da aklın ve şeriatın uygun gördüğü güzel işlerden, davranışlardan. Bunu bile hor görme!”

(*Feizâ edbera*) “Döndüğü zaman...” Yâni, arkadaş sana arkasını dönüp gidiyor. “Gittiği zaman, (*felâ teğtâbehû*) onu da gıybet etme! Güleç yüzle karşılayıp da, yüzüne gülüp de, arkasından gıybet etme!” Yâni, “Sana geldiği zaman güleç yüzle karşılıyorsun. Yüzüne gülüp de, arkasından gıybet etmemen de, bir iyiliktir.”

Çünkü bazı insanlar nezaket icabı veya alıştığı için, güleç yüzle karşılıyor ama. arkasından böyle bu hadis-i şerifte bildirildiği şekilde gıybetini yapıyor, günahlara giriyor, çekiştiriyor, aleyhinde konuşuyor. Bunu yapmamak da, işte bir iyiliktir.

Böyle küçük gibi görünse bile, iyilikleri yapmak lâzım, hor görmemek lâzım! Kötülükleri de küçük bile olsa, önemsemek lâzım ve yapmamak için dikkatli olmak lâzım! Peygamber Efendimiz SAS, bu hadis-i şerifinde bizlere bunu bildiriyor.

Allah-u Teâlâ Hazretleri bizi her hâli ma'ruf olan; yâni örfe, töreye, aklın, mantığın, dinin, imanın, vicdanın emrettiği tarza uygun olan kimselerden eylesin... Sözümüze dikkat edelim; davranışımıza, ahlâkımıza, her muamelemize dikkat edelim! Hepsi bu cinsten olsun, güzel olsun... Allah'ın sevdiği cinsten olsun...

b. İmanın Tadı

İkinci hadis-i şerif, Ebû Mûsâ el-Eş'arî RA'dan:²

لَا تَدْخُلُ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ قَلْبَ امْرِئٍ حَتَّى يَتْرُكَ
بَعْضَ الْحَدِيثِ خَوْفَ الْكَذِبِ وَإِنْ كَانَ صَادِقًا
وَيَتْرُكَ بَعْضَ الْمِرَاءِ وَإِنْ كَانَ مُحِقًّا

(الديلمى عن أبى موسى)

RE. 470/10 (*Lâ tedhulü halâvetü'l-îmâni kalbe'mriin hattâ yetrüke ba'da'l-hadîsi havfe'l-kezibi ve in kâne sâdikà, ve yetruke ba'da'l-mirâi ve in kâne muhikkà*)

Bu hadis-i şerifi de bir ahlâkî öğüt, dikkatle dinleyelim.

Peygamber SAS buyuruyor ki:

(*Lâ tedhulü halâvetü'l-îmâni kalbe'mriin*)
“İmanın tadı, tatlılığı bir kişinin kalbine girmez...”

² Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.V, s.104, no:7608; Ebû Mûsâ el-Eş'arî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.630, no:6904; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.XVI, s.85, no:16280.

Yâni, adam imanlı ve imanından da zevk ve lezzet alan, imanın tadını duyan, imanı yaşayan bir kimse haline gelemez. “İmanın tadı, bir kişinin kalbine girmez; (*hattâ yetruke ba'de'l-hadîsi havfe'l-kezibi*) belki yalan olur diye, (*ve in kâne sâdıkà*) aslında doğru bile olsa, acaba yalan mı diye tereddüdünden, sözünü söylemekten korkan bir insan hâline gelmedikçe...”

Yâni, aslında yalan değil, doğru ama tereddüt düşüverdi içine: “Acaba yalan söylemiş olur muyum, yanlış söylemiş olur muyum, hilâf-ı hakikat mi olur?” diye tereddüdünden, Allah korkusundan, “Belki yalan mı olur, acaba...” diye, sözü söylemekten vazgeçiyor. İşte bu duyguya sahip olmadıkça, kişi imanın lezzetini tatmış bir insan olamaz, imanın tadı kişinin gönlüne girmez. Böyle olacak yâni.

Doğru olacak aslında ama o kadar titiz olacak ki, bazı sözlerini terk edecek. Demek ki, “Acaba yalan olur mu, doğru değil mi, neme lâzım yalan söylemiş olmayayım...” diye, yalan olur korkusundan bazı sözlerini terk edecek kadar titiz olmadıkça, imanın tadını alamamış bir insan oluyor. Böyle yaparsa, imanın tadı gelir. Bu bir... Bu hadis-i şerifte tavsiye edilen hususlardan birisi bu.

İkicisi de: (*Ve yetruke ba'da'l-mirâi ve in kâne muhikkà*) “Haklı da olsa, haklı olmasına rağmen münakaşayı, bazı münakaşaları veyahut münakaşanın bir kısmını bırakmadıkça...” Çünkü münakaşa da, karşılıklı lâf çekişmesi de

sonunda tatsızlığa gider, ahbaplığı, arkadaşlığını bozar. Evet sen haklısın ama, susuverirsin, ahbaplık bozulmaz, tatsızlık olmaz.

Demek ki, söze hâkim olmayı, bazı sözleri doğru da olsa söylememeyi; haklı olduğu zaman bazı münakaşalarda da susuvermeyi Efendimiz tavsiye ediyor. Bunların hepsi tabii ortada iyilik olsun diye; yâni kötülük üremesin, doğmasın, meydana gelmesin diye. İşte böyle titiz bir insan, böyle fedâkâr bir insan, böyle özveride bulunabilen bir insan, imanın tadını tadar. Böyle yaptıkça, imanı içinde tatlanır. O tadı da duyar insan. Demek ki, bu davranışlardan Cenâb-ı Hak o zevki, o lezzeti duyuruyor. Bunu böyle yapmayınca duyurmuyor.

O halde biz de böyle olalım! Yâni sözümüze çok dikkat edelim! Hatta bazı sözlerimizi doğru da olsa söylemeyelim! Dedelerimiz de, herhalde böyle hadis-i şeriflerden aldıkları terbiyelere dayanarak, “Her doğruyu söylemek doğru değil.” demişler. Münakaşalarda da işi sonuna kadar dayatıp da, cılkını çıkartmayalım, ahbaplıkları bozmayalım!..

c.Cehennem ve Cennet

Üçüncü hadis-i şerif; İmam Ahmed İbn-i Hanbel, İmam Buhârî, Müslim, Neseî, İbn-i Hibban, —*rahimehümu'llâhu ecmaîn*— Enes RA'dan rivayet etmişler. Kimisi mezhep imamı, kimisi hadis alimi; ama hepsi hadis önderleri, hadiste çok mükemmel eserler yazmış kişiler bunlar.

İleride olacak bir şeyi bize anlatıyor. İlerisi neresi?.. Ahiret... Ahirette olacak bir hususta Peygamber Efendimiz'in sözünü, hadisini naklediyorlar. Peygamber Efendimiz buyurmuş ki:³

لَا تَزَالُ جَهَنَّمُ يُلْقَى فِيهَا وَ تَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ
حَتَّى يَضَعَ فِيهَا رَبُّ الْعِزَّةِ قَدَمَهُ فَيَنْزَوِي بَعْضُهَا
إِلَى بَعْضٍ وَتَقُولُ قَطُّ قَطُّ وَعِزَّتِكَ وَكَرَمِكَ وَلَا
يَزَالُ فِي الْجَنَّةِ فَضْلٌ حَتَّى يُنْشِئَ اللَّهُ بِهَا خَلْقًا
آخَرَ فَيُسْكِنَهُمْ فِي فَضُولِ الْجَنَّةِ

(حم.خ.م.ن.حب.عن أنس)

RE. 471/11 (*Lâ tezâlü cehennemü yulkà fîhâ ve tekülü: Hel min mezîd? Hattâ yedaa fîhâ rabbü'l-izzeti kademeh, feyenzevî ba'duhâ ilâ ba'd, ve tekülü: Kattu kattu, ve izzetike ve keremik. Ve lâ yezâlü fi'l-cenneti fadlun hattâ yünşia'llàhu bihâ halkan âhara feyüskinühüm fî fudüli'l-cenneh*) *Sadaka rasûlü'llàh, fî mâ kâl, ev kemâ kâl.*

³ Buhârî, *Sahîh*, c.VI, s.2689, no:6949; Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2187, no:2848; Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.290, no:3272; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.134, no:12403; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.I, s.501, no:268; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IV, s.411, no:7725; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VII, s.204; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.356, no:1182; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.V, s.127, no:2551; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Diyor ki Peygamber Efendimiz:

(*Lâ tezâlü cehennemü yulkà fîhâ*) “Cehennemine içine cehennemlikler atılır durur, atılmaya devam eder... (*Ve tekül*) Ve atıldıkça, cehennem de der ki, her atıldıktan sonra bakar böyle: (*Hel min mezîd*) ‘Daha var mı, dahası var mı, daha atılacak var mı?’ diye ister, bekler ve sorar Rabbü’l-âlemîn’den: ‘Daha var mı yâ Rabbi?.. Daha gelsin!’ gibilerden.”

Hani bir canavar düşünün ki, kocaman ağzı var, kocaman vücudu var. Küçücük bir lokma atılıyor, lup diye yutuyor. Gene bakıyor böyle, daha istiyor, daha istiyor... Tabii canavar filân ne kelime, solda sıfır kalır. Cehennem muazzam bir azap âlemi... Oraya atılıyor ve dünyadaki günahlarına göre cehennemlikler orada cezalarını çekiyorlar. Korkunç, fecî, elîm, kelimelerin tarif edemeyeceği bir yer... Her seferinde de: “*Hel min mezîd?*” der. Kur’an-ı Kerim’de de bildiriliyor:

يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأَتْ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ

(ق:۳۰)

(*Yevme nekülü li-cehennem*) “O gün cehenneme deriz: (*Heli’mtele’ti*) ‘Doldun mu yâ cehennem?’ (*Ve tekülü hel min mezîd?*) O da: ‘Daha var mı yâ Rabbi?..’ der.” (Kaf, 50/30) Yâni, “Daha gelecek varsa gelsin, bende yer var!” mânâsına. Demek ki, cehennem çok geniş, dar değil. Çok azab yerleri, tabakaları var.

“Bu böyle der durur. (*Hattâ yedaa fîhâ rabbü’l-izzeti kademehû*) İzzet sahibi Rabbü’l-âlemîn Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri kadem-i şerifini onun içine koyuncaya kadar... Yâni kudretiyle tecelli edinceye kadar, böyle der durur. O tecelli üzerine, (*feyenzevî ba’duhâ ilâ ba’d*) kıvrılır, buruşur, cehennemın bir kısmı öbür tarafına katlanır, kat kat katlanır, küçülür, daralır. (*Ve tekülü: Kattu kattu...*) ‘Tamam yâ Rabbi! Pes, pes...’ der.

Yâni, Cenâb-ı Hak’ın o celâl tecellisi üzerine, böyle serkeşliği ve istekliliği kalmaz, buruşur kalır. (*Ve izzetike ve keremike*) ‘İzzetine keremine and olsun ki pes pes, tamam tamam yâ Rabbi!’ der.”

(*Ve lâ yezâlü fi’l-cenneti fadlun*) “Bütün cennetlikler girdiği halde, cennette gene çok geniş yerler kalır. (*Hattâ yünşia’llâhu bihâ halkan âhar*) Bihâ yerine, lehâ rivayeti de varmış bir rivayette. “Cenâb-ı Hak oraya yeni bir takım mahlûklar yaratır, başka türlü yaratıklar yaratır. (*Feyüskinühüm fî fudûli’l-cenneh*) Bu cennetin arta kalan yerlerine, Cenâb-ı Hak onları iskân eder, yerleştirir.”

Allah-u Teâlâ Hazretleri bize cennetini görmeyi nasib eylesin... Demek ki, çok geniş yerler var, herkese yer var. Girenlerin hepsi memnun ve mesrur olacak. Daha da artacak da, Cenâb-ı Hak yeni varlıklar yaratacak, oraları iskân edecek, süsleyecek, bezeyecek, şenlendirecek...

Cehennemde cezasını çekip, cehennemden çıkıp, cennete en son giren insanın, cennette sahip olacağı mekânların, arazilerin bu yeryüzü ve bu yedi kat semâvât kadar büyük olduğunu, Peygamber Efendimiz başka hadis-i şerifinde bildiriyor.

Cennete giren en sonuncu kişinin, yâni rütbede, derecelendirmede, sıralamada en arkada kalan kişinin de, cennette en yüksek makamın kendisine verildiğini sanacağını söylüyor. Çünkü cennete mahzun olmak, mahcup olmak, azımsamak, yokluk hissetmek diye bir şey bahis konusu değil.

Her türlü güzellik var. Hudutsuz güzellikler var, sınırsız imkânlar var, çok büyük imkânlar var. Fazlasıyla tatmin edici imkânlar var. Herkes şâd olacak, memnun olacak...

Allah-u Teâlâ Hazretleri bizi cennetine girip, şâd u hurrem, mesrur ve memnun olanlardan eylesin...

Kahrına, gazabına uğrayanlardan eylemesin...

Tabii, cenneti kazanmak için çalışmak lâzım! Cennete göre, cenneti kazanacak şekilde çalışmak lâzım!..

Cehenneme girmemek için de, cehennemden kurtulacak şekilde haramlardan, günahlardan korunmak lâzım!..

Allah-u Teâlâ Hazretleri cümlemize tevîkîni refîk eylesin... Cennetiyle cemâliyle cümlelerinizi, cümlemizi müşerref eylesin... Allah hepinizden râzî olsun...

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû, aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

18. 08. 2000 - AVUSTRALYA

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

